

Αρείου Πάγου: 523/1995 (Τμ. Α')

Πηγή: Νομικό Βήμα, τομ. 45/97 σελ.966

Περίληψη: Προθεσμία άσκησης πρόσθετων λόγων αναιρέσεως. Συνυπολογισμός ζημίας και κέρδους. Αναιρετικός λόγος από το άρθρο 559 αρ. 19 ΚΠολΔ. Σε περίπτωση που η καταληκτική (30η) ημέρα της προπαρασκευαστικής προθεσμίας των 30 ημερών πριν από τη δικάσιμο για την κατά την ΚΠολΔ 569 παρ.2 κατάθεση και επίδοση δικογράφου πρόσθετων λόγων αναιρέσεως είναι Κυριακή, συμπληρώνεται η προθεσμία την αμέσως επόμενη εργάσιμο. Αν αυτή είναι η ημέρα της δικάσιμου, τότε υπάρχει απαράδεκτο λόγω εκπρόθεσμης άσκησης των πρόσθετων λόγων. Αποζημίωση λόγω σωματικής βλάβης (αναπηρίας). Ένσταση καταλογισμού οφέλους που προέκυψε από το ζημιογόνο γεγονός (προϋποθέσεις). Αντίκειται στην καλή πίστη ο καταλογισμός όταν το όφελος απορρέει από έκτακτη προσπάθεια του ζημιωθέντος, η οποία υπερτείνει το μέτρο κατά το οποίο αυτός οφείλει (κατ' ΑΚ 300) να περιορίσει τη ζημία. Αναιρετικός λόγος από το άρθρο 559 αρ. 19 ΚΠολΔ, που προβλήθηκε παραδεκτώως από τον Εισηγητή κατά το άρθρο 562 παρ. 4 ΚΠολΔ.

Απόφαση Δικαστηρίου

Προεδρεύων: Σ. ΣΩΚΡΑΤΕΙΔΗΣ

Εισηγητής: Σ. ΜΑΤΘΙΑΣ

Δικηγόροι: Ι. Σταμούλης, Η. Παπαθανασίου, Λ. Σινανιώτης, Σ. Δεληκωστόπουλος.

Από τη διάταξη του άρθρου 569 παρ. 2 εδ. α' του ΚΠολΔ σε συνδυασμό προς τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ.11 στοιχ. α' και 12 εδ. α' της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου της 29/30-12-1980, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 1157/1981, προκύπτει ότι, αν η τελευταία (τριακοστή) ημέρα πριν από την αρχική δικάσιμο, έως την οποία πρέπει να έχει κατατεθεί και επιδοθεί το δικόγραφο πρόσθετων λόγων, είναι Κυριακή, η τριακονθήμερη προθεσμία συμπληρώνεται με την παρέλευση της αμέσως επόμενης Δευτέρας (πρβλ. ΟΛΑΠ 266/1985). Αυτή όμως δεν συναριθμείται αν συμπίπτει

προς τη δικάσιμο. Στην προκειμένη περίπτωση το από 24/12/1991 δικόγραφο πρόσθετων λόγων κατατέθηκε στη γραμματεία του Αρείου Πάγου στις 27.12.1991, όπως προκύπτει από την έκθεση κατάθεσής του. Η αρχική δικάσιμο προς συζήτηση της από 30.10.1990 αίτησης για αναίρεση της απόφασης 524/1989 του Εφετείου Πειραιά είχε οριστεί για τις 27.1.1992. Επομένως η προπαρασκευαστική προθεσμία των τριάντα ημερών του άρθρου 569 παρ. 2 εδ. α' ΚΠολΔ, υπολογιζόμενη, κατά το άρθρο 144 παρ.1 ΚΠολΔ, από την επιούσα (28.12.1991), θα συμπληρωνόταν στις 26.1.1992. Η ημέρα όμως αυτή συνέπιπτε προς Κυριακή, η δε επομένη εργάσιμη (Δευτέρα) ήταν η ημέρα της δικάσιμου. Εφόσον λοιπόν η Κυριακή, ως καταληκτική της προθεσμίας ημέρα, δεν λαμβάνεται υπόψη, οι πρόσθετοι λόγοι δεν ασκήθηκαν εμπρόθεσμα αφού μεταξύ της κατάθεσής τους και της ημέρας της δικάσιμου δεν παρεμβάλλεται η τμηθέντα τριακονθήμερη προπαρασκευαστική προθεσμία. Πρέπει άρα οι πρόσθετοι λόγοι να απορριφθούν ως απαράδεκτοι (άρθρο 577 ΚΠολΔ).

Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 288, 298, 914, 929, 930 παρ. 3 του ΑΚ, προκύπτει ότι ο ευθυνόμενος σε αποζημίωση λόγω σωματικής βλάβης άλλου μπορεί, κατά της αξίωσης του τελευταίου, εξαιτίας της στέρησης εισοδημάτων από την εργασία του, να αντιτάξει την ένσταση καταλογισμού οφέλους που προέκυψε τυχόν για τον παθόντα από το ίδιο ζημιογόνο γεγονός. Για να είναι όμως νόμιμη η ένσταση αυτή θα πρέπει: α) να υπάρχει μεταξύ του ζημιογόνου γεγονότος και του οφέλους αιτιώδης σύνδεσμος, να ήταν δηλαδή το γεγονός αυτό πρόσφορο να παραγάγει το όφελος, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων (ΑΚ 298). Η προϋπόθεση αυτή ελλείπει όταν το όφελος προέκυψε από την παρεμβολή έκτακτων περιστατικών. Και β) ο καταλογισμός του οφέλους να μην αντίκειται, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, στην καλή πίστη. Αντίκειται δε στην καλή πίστη ο καταλογισμός, όταν το όφελος απορρέει από έκτακτη προσπάθεια του ζημιωθέντος λ.χ. από ενεργητικότητα η οποία υπερτείνει το μέτρο κατά το οποίο αυτός οφείλει κατά το άρθρο 300 παρ.1 εδ. β' ΑΚ, να περιορίσει τη ζημία. Οι προϋποθέσεις αυτές αποτελούν στοιχείο της βάσης της ένστασης καταλογισμού του οφέλους, όχι δε στοιχείο αντένστασης προβλητέας από τον ζημιωθέντα.

Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση του, το Εφετείο δέχτηκε τα ακόλουθα: Οι αναιρεσιβλητοί ευθύνονται έναντι του αναιρεσείοντος εξαιτίας σωματικής βλάβης του, που προξενήθηκε την 22^α Ιουνίου 1976, υπό τις συνθήκες οι οποίες έγιναν δεκτές με δύναμη δεδικασμένου από την τελεσίδικη μεταξύ των διαδίκων απόφαση 7161/1984 του Εφετείου Αθηνών. Ειδικότερα, όπως έγινε δεκτό, ο αναιρεσείων υπέστη κάταγμα του 12^{ου} θωρακικού και του 1^{ου} οσφυϊκού σπονδύλου, με επακόλουθο παράλυση των κάτω άκρων, ήταν δε αυτός κατά το χρόνο του τραυματισμού του 24 ετών, άγαμος και κάτοικος Ν** Θηβών. Διατρεφόταν στον πατρικό οίκο, του οποίου ήταν μέλος, παρείχε δε στον πατέρα του, γεωργοκτηνοτρόφο, συναφείς υπηρεσίες. Από τη σωματική ως άνω βλάβη υπέστη ολική διαρκή ανικανότητα για το επάγγελμα του γεωργικού εργάτη και γεωργοκτηνοτρόφου. Έτσι στερήθηκε το εισόδημα που, από την άσκηση του επαγγέλματος του γεωργικού εργάτη, θα αποκέρδαινε, το οποίο δεν θα υπερέβαινε το ποσό των 33.000 δραχμών μηνιαίως. Δέχτηκε περαιτέρω το Εφετείο ότι κατά το επόμενο της σωματικής του βλάβης έτος (1977), ο πατέρας του άνοιξε πρατήριο υγρών καυσίμων στο Ν** Θηβών. Σ' αυτό ο αναιρεσείων παρείχε κατά τον ένδικο χρόνο (από 1.2.1985 και εφεξής) την εργασία του συνιστάμενη σε εφοδιασμό των οχημάτων με βενζίνη, πώληση καυσίμων και λιπαντικών και διανομή πετρελαίου θέρμανσης κατ' οίκον με ειδικό βυτιοφόρο συρόμενο από ειδικά διασκευασμένο γεωργικό ελκυστήρα, που οδηγούσε ο ίδιος. Επιπλέον κατά το ένδικο χρονικό διάστημα απασχολείτο στον ίδιο χώρο ως ασφαλειομεσίτης της ασφαλιστικής εταιρείας "Ε.Α.** ΑΕ", έναντι προμήθειας. Από τη διπλή αυτή δραστηριότητά του κέρδιζε 30.000 δραχμές ως εργασιακή αμοιβή και 10.000 από προμήθειες δηλαδή 40.000 δρχ. μηνιαίως τουλάχιστον. Ακολούθως το Εφετείο έκρινε βάσιμη την ένσταση των αναιρεσιβλήτων, για καταλογισμό του οφέλους αυτού στη ζημία του αναιρεσείοντος συνεπεία της στέρησης του εισοδήματός του από την άσκηση του επαγγέλματος του γεωργικού εργάτη. Δεδομένου δε ότι από αυτό θα αποκόμιζε μικρότερο ποσό, θεώρησε απορριπτέα την αγωγή του αναιρεσείοντος με την οποία αυτός ζητούσε αποζημίωση λόγω της στέρησης της αποθετικής αυτής ζημίας του. Έτσι όμως το Εφετείο στέρησε την απόφασή του νόμιμης βάσης. Διότι δεν διαλαμβάνει παραδοχές επαρκείς, όσον αφορά τις άνω (υπό α και β) προϋποθέσεις, που απαιτούνται για να

είναι νόμιμη η ένσταση καταλογισμού οφέλους στην αποθετική ζημία του, και κατέστησε ανέφικτο τον αναιρετικό έλεγχο της ορθής εφαρμογής των αναφερομένων στην αρχή διατάξεων. Συγκεκριμένα, δεν εκθέτει το Εφετείο αν και γιατί η παροχή των υπηρεσιών του αναιρεσειόντος στο πρατήριο υγρών καυσίμων που άνοιξε ο πατέρας του μετά τον τραυματισμό του, συνδέεται με πρόσφορη αιτιότητα προς το ζημιογόνο γεγονός του τραυματισμού και της συνακόλουθης εργασιακής ανικανότητάς του. Ούτε προσδιορίζει το είδος και την ένταση της σωματικής προσπάθειας που ο αναιρεσειών, παρά την παράλυση των κάτω άκρων του, κατέβαλε και θα καταβάλλει για να έχει το άνω όφελος από την προαναφερόμενη απασχόλησή του, ώστε να μπορεί να ελεγχθεί αν η προσπάθεια αυτή βρίσκεται μέσα στα όρια της οφειλόμενης, κατά το άρθρο 300 παρ.1 εδ. β' ΑΚ, ενεργητικότητας για τον περιορισμό της ζημίας ή αν αυτή υπερβαίνει τα όρια αυτά. Πρέπει επομένως η προσβαλλόμενη απόφαση να αναιρεθεί, κατά το βάσιμο, από το 559 αριθ. 19 Κ.Πολ.Δ., λόγο που προτάθηκε από τον Εισηγητή, σύμφωνα με το άρθρο 562 παρ.4 Κ.Πολ.Δ.. Η πρόταση του λόγου αυτού από τον Εισηγητή δεν ήταν απαράδεκτη κατά το άρθρο 562 παρ.2 Κ.Πολ.Δ., δεδομένου ότι οι ως άνω ελλείπουσες παραδοχές ανήκαν, όπως εκτέθηκε, στην ιστορική βάση της ένστασης καταλογισμού οφέλους, η οποία είχε προβληθεί από τους εναγομένους (Αναιρεί την 524/1989 Εφ.Πειρ).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Από το σκεπτικό της παραπάνω απόφασης αξίζει να εξαρθεί η σκέψη ότι, για να συνυπολογισθεί όφελος του ζημιωθέντος στη ζημία του (και να μειωθεί αντίστοιχα η αποζημίωση που του οφείλεται), χρειάζεται, εκτός από τον πρόσφορο αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ ζημιογόνου γεγονότος και οφέλους, και να μην αντίκειται ο συνυπολογισμός (καταλογισμός του οφέλους στη ζημία) στην καλή πίστη.

Η σκέψη είναι, φρονούμε, σωστή και δείχνει ότι ο Α.Π. δεν διστάζει, τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις, να μετριάξει άκαμπτες λύσεις με προσφυγή στην αρχή της καλής πίστης, για τη μεταβολή του ύψους της παροχής. Εδώ η άκαμπτη λύση θα προέκυπτε από την απλή σύνδεση του οφέλους προς το ζημιογόνο γεγονός με πρόσφορη αιτιότητα.

Περισσότερο ενδιαφέρουσα είναι η ενδεικτικά αναφερόμενη στην απόφαση περίπτωση συνυπολογισμού ως αντίθετου προς την καλή πίστη.

Είναι η περίπτωση όπου το "όφελος απορρέει από έκτακτη προσπάθεια του ζημιωθέντος, λ.χ. από ενεργητικότητα η οποία υπερτείνει το μέτρο κατά το οποίο αυτός οφείλει, κατά το άρθρο 300 παρ.1 εδ. β' ΑΚ, να περιορίσει τη ζημία". Πράγματι, αν ο ζημιωθείς δείχνει αυτόνομη δραστηριότητα πέρα από εκείνη που είναι συνέπεια της υποχρέωσής του να περιορίσει την έκταση της ζημίας, δραστηριότητα που συνίσταται σε ένταση των προσπαθειών του για να αντιμετωπίσει με τις δικές του δυνάμεις, με δική του πρόσθετη εργασία, τη ζημία που του προξενήθηκε, η δραστηριότητα αυτή έχει αυτοτέλεια έναντι των διαγραφόμενων από το νόμο συνεπειών του ζημιογόνου (παρانونόμου κλπ) γεγονότος και πρέπει, κατά το σκοπό της να αποβεί υπέρ του ίδιου του έτσι δραστηριοποιούμενου ατόμου. Πρόκειται για δραστηριότητα που αποτελεί ελεύθερη επιλογή του ατόμου, έκφραση αυτονομίας της προσωπικότητάς του, τελολογικά άσχετη με το δίκαιο της αποζημίωσης και τους στόχους του. Ξεπερνά το βάρος το επιβαλλόμενο από την ΑΚ 300 παρ.1 εδ. β'. Η αυτονομία αυτή αποκόπτει το σύνδεσμο του οφέλους με το ζημιογόνο γεγονός και τη ζημία, θέτει δηλαδή το όφελος εκτός δικαίου αποζημίωσης, άρα αποκλείει το συνυπολογισμό του στην αποκαταστατέα ζημία και εμποδίζει την αντίστοιχη μείωση του ποσού της αποζημίωσης (βλ. σχετικά Σταθόπουλο, Γεν. Ενοχ. Ι, α' εκδ., 1979 παρ. 9 ΙΙΙ υπό 3, 5^α και 6 και στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρα 297-298 αρ. 90 επ., 98).

Το κριτήριο της αυτοτέλειας του σκοπού της πράξης που επιφέρει το όφελος έναντι του σκοπού της ευθύνης προς αποζημίωση θα αρκούσε για τον αποκλεισμό του συνυπολογισμού, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη γενική αρχή της καλής πίστης. Τελολογική ερμηνεία της κατά νόμο αποκαταστατέας ζημίας και εν γένει των κανόνων για την αποζημίωση και την έκτασή της οδηγεί στην υιοθέτηση αυτού του κριτηρίου για τον περιορισμό της δυνατότητας συνυπολογισμού ζημίας και κέρδους. Βέβαια, πολλοί κανόνες του αστικού δικαίου (αν όχι όλοι) και πάντως και αυτός που επιβάλλει την αναγνώριση αυτού του κριτηρίου ανάγονται τελικά στις επιταγές της καλής πίστης. Η ασφάλεια του δικαίου όμως επιβάλλει την εξειδίκευση των επιταγών αυτών με επιμέρους κανόνες, είτε ρητά θεσπιζόμενους είτε συναγόμενους τελολογικά από ειδικότερες ρυθμίσεις, και τον προσδιορισμό των εννοιών που χρησιμοποιούνται. Χωρίς την προσπάθεια δεσμευτικής για τον εφαρμοστή εξειδίκευσης, όπου τούτο είναι εφικτό, η απευθείας αναδρομή στην αρχή της

καλής πίστης θα κατέληγε σε αβεβαιότητα και σε κίνδυνο αυθαιρεσίας. Τέτοιος κίνδυνος θα ανέκυπτε π.χ. αν, γενικεύοντας, δεχόμαστε ότι το ύψος της αποκαταστατέας ζημίας καθορίζεται από την καλή πίστη. Η προσφυγή στις γενικές ρήτρες γίνεται αναγκαία μόνο όπου δεν προκύπτει ειδικός κανόνας, δηλ. σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Τα μειονεκτήματα της προσφυγής αυτής πρέπει τότε να υποχωρούν μπροστά σ' αυτή την αναγκαιότητα.

Η αντιστροφή της παραπάνω ιεράρχησης στη σχέση ειδικότερου κανόνα και γενικής ρήτρας στη σχολιαζόμενη σκέψη της απόφασης και η απευθείας προσφυγή στην αρχή της καλής πίστης, με ενδεικτική μόνο αναφορά του παραπάνω κριτηρίου δεν έχει πάντως πρακτική σημασία ως προς τη δοθείσα λύση. Άλλωστε στην ερμηνεία των επιμέρους κανόνων και των εννοιών που αυτοί χρησιμοποιούν συμβάλλουν, μεταξύ άλλων, και οι επικρατούσες αντιλήψεις, η καλή πίστη, τα συναλλακτικά ήθη κλπ. Σημασία έχει ότι η δοθείσα λύση είναι ορθή στη συγκεκριμένη περίπτωση και συγχρόνως παγιώνει τη νομολογία προς την κατεύθυνση ενός συνετού και ελεγχόμενου περιορισμού των περιπτώσεων συνυπολογισμού ζημίας και κέρδους στο δίκαιο της αποζημίωσης.